

Op zoek naar zout

een hondenhok

Tekst: Harry Bunk

Zout koop je in de supermarkt, netjes verpakt in een strooibus of een papieren zak. En het kost zo weinig dat we het in de winter zelfs op straat gooien. Maar waar komt al dat zout echt vandaan?

Smaakmaker van Twente

Voor zout moet je naar Boekelo, leerden we vroeger op school. En dat klopt. Diep onder de Twentse bodem ligt een laag zout van liefst vijftig meter dik. 'Een zee onder de heide', zoals ze in Boekelo zeggen.

Sinds 1919 wordt dat zout gewonnen. Sporen daarvan zijn op veel plaatsen in Twente terug te vinden. Bijvoorbeeld in Boekelo zelf, waar de plaatselijke VVV een toepasselijk onderkomen heeft gevonden: een zwartgeteerde zoutboortoren. Binnen liggen de schappen vol met folders die het prachtige Twentse landschap aanprijzen. Saksische boerderijen, bomerijen, koeien in de wei. Een kleinschalig landschap, ideaal om per fiets te verkennen. Wandelen kan dan weer in de natuurgebieden aan de zuidkant van Boekelo. Daar liggen bossen en heidevelden met namen als Haaksbergerveen, Witte Veen en het Buurserzand, bekend van de jeneverbessen. En bij slecht weer? Haaksbergen, Hengelo en Enschede liggen vlakbij.

Vies drinkwater

'Maar als u meer wilt weten over het Twentse zout, moet u zeker naar Delden,' weten de dames van de VVV. 'Daar ligt Landgoed Twickel, waar het allemaal begon. En er is een interessant zoutmuseum.'

Op naar Delden dus. Per fiets, want het is minder dan een uur trappen. Landgoed Twickel ligt even buiten het dorp. Blikvangers zijn het kasteel (niet toegankelijk) en de omliggende tuinen.

Daar kun je naar binnen voor een wandeling langs een hertenkamp, een rotstuintuin, een formele tuin en een orangerie waar ze heerlijke thee schenken. Maar op de plattegrond staat niet vermeld dat er ook een herinneringssteen is: helemaal achterin, vlak bij de watertoren. Het is niet meer dan een betonblok in de struiken, maar het markeert een belangrijk moment in de geschiedenis van het Boekelose zout.

Hoe al dat zout in de ondergrond is gekomen? Zo'n 225 miljoen jaar geleden lag er in het noorden en noordoosten van Nederland een enorme binnenzee. De temperaturen waren tropisch, waardoor er veel water verdampte. Uiteindelijk sloeg al dat zout neer op de bodem van de binnenzee. In latere periodes raakte die laag bedekt met zand en klei en door de druk veranderde het losse zout in een

Die geschiedenis begint in 1883, als de baron van Twickel overlijdt aan tyfus door gebruik van besmet drinkwater. Zijn broer volgt hem op en gaat op het landgoed boren naar schoon drinkwater. Maar helaas, het water dat naar boven komt blijkt niet te drinken: het is zout! De boring is mislukt, maar heeft wel verstrekende gevolgen. Een zoutzieder uit Rotterdam, ene mijnheer Vis, veronderstelt namelijk dat dit brakke water wel eens een aanwijzing zou kunnen zijn voor de aanwezigheid van zout.

Zoutmuseum

Na de 'vondst' van de baron zou het nog tot 1919 duren voordat bij Boekelo de eerste Koninklijke Nederlandse Zoutfabriek werd gebouwd. De manier waarop het zout naar boven wordt gehaald is tot op de dag van vandaag niet veranderd. Het Zoutmuseum in het centrum van Delden legt uit hoe dat gaat. Eerst wordt er een gat geboord tot in de zoutlaag. In dat gat komt een buis en daarin weer een tweede, dunnere buis. In de buitenste buis wordt water gepompt, dat het steenzout langzaam oplost. Het zoute pekewater komt dan via de binnenste buis naar boven.

dikke, steenharde laag. Voorbeelden van dat steenzout liggen op de bovenverdieping van het museum.

Hondenhokken

Terug op de fiets is het minidorp Tweekelo de volgende bestemming. Dat is de beste plek om sporen van de zoutwinning te zien. Helaas zijn de meeste zwarte zoutboortorens verdwenen. Een enkeling slechts nog kom je tegen tussen het groen. Daarvoor in de plaats staan er talloze 'hondenhokken' langs de weg, vaak in plukjes van drie. Onder het schuine dak zitten slechts wat pijpen en kranen, die weer zijn aangesloten op een groot ondergronds netwerk. Zo komt het zoute water uiteindelijk in de AKZO-zoutfabriek in Hengelo.

De AKZO-fabriek vervangt sinds 1952 de oude zoutfabriek in Boekelo. Daar herinnert alleen een oud stationnetje vlak bij Hotel Bad Boekelo aan het zilte verleden. Op het wachthuisje prijkt nog altijd de haltenaam Zoutindustrie, maar werktreinen stoppen hier niet meer. Wel de indrukwekkende stoomlocomotieven van de Museum Buurtspoorlijn, die door vrijwilligers rijdend worden gehouden.

foto's v.l.n.r.:

- natuurgebied het Buurserzand

- de zouttoren in Hengelo

In de zomermaanden en de weekeinden is dit de grootste attractie van de regio. Een tweede grote attractie ligt vlak achter het station: het Labyrinth der Zinnen, ofwel 'een belevingspark met verschillende labyrinten waar

jong en oud hun zintuigen en hersenen kunnen prikkelen'. Zo'n omschrijving maakt natuurlijk nieuwsgierig. Dus toch maar even terug naar de VVV om een nieuwe folder te halen?

Met een korreltje zout...

Zout is lekker in de aardappelen of over een zachtgekookt eitje. Maar zout kan ook op heel andere manieren gebruikt worden. Het zoutmuseum in Delden heeft een aantal handige tips verzameld:

Autoruit ontdooien

Doe één of twee handjes zout in een oude doek. Maak van deze doek een bal en wrijf over de ruiten van de auto. Het ijs zal direct verdwijnen. U kunt deze ontdooibal meerdere keren gebruiken.

Barbecue

Een klein beetje zout uitgestrooid over de barbecue vermindert de rookontwikkeling. Bovendien blijft de houtskool langer gloeien.

Energie besparen

U kunt bij het koken energie besparen door het zout pas toe te voegen als de aardappelen of de groenten al koken.

Spatten

U voorkomt het spatten van vet in een pan door eerst een beetje zout in de pan te strooien en dan pas de boter toe te voegen. Ook het spatten van olie kunt u voorkomen door er een snufje zout over te strooien.

Spijkerbroek

Een nieuwe spijkerbroek geeft vaak af. Om dit te voorkomen laat u de broek een nachtje weken in een emmer met een sterke zoutoplossing. De broek zal daarna niet meer afgeven.

foto's v.l.n.r.:

- landgoed Twickel met op de achtergrond het kasteel
- steenzout in het Zoutmuseum